

Ks. TOMASZ KOPICZKO

UNIwersytet KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO
WARSZAWA

NOWE DOKUMENTY PROGRAMOWE A EWANGELIZACJA¹

Kardynał Ratzinger w czasie spotkania z katechetami i nauczycielami religii w Roku Jubileuszowym 2000 postawił następujące pytania: „Ludzkie życie nie spełnia się samoistnie. Nasze życie to sprawa otwarta, niedokończony projekt, który trzeba dopiero uzupełnić i urzeczywistnić. Podstawowe pytanie każdego człowieka brzmi: jak tego dokonać – jak stać się człowiekiem? Jak nauczyć się sztuki życia? Jaka droga prowadzi do szczęścia?”². Dynamika życia społecznego i religijnego współczesnego człowieka jest znacząca. Zadaniem posługi katechetycznej jest pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na te pytania. Wymaga to ciągłej aktualizacji i precyzowania na nowo wyzwań katechetycznych. W rzeczywistości Kościoła katolickiego w Polsce te wyzwania idą w parze z systemem edukacyjnym, gdyż znacząca część posługi katechetycznej Kościoła jest realizowana w szkole poprzez lekcje religii.

Nowe wyzwanie edukacyjne oraz nowe dokumenty wynikające z rozporządzenia ministra z dnia 14 lutego 2017 r. doprowadziły do konieczności przygotowania nowej *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Następnie w oparciu o jej treść powstał *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Oba te dokumenty stanowią bazę do refleksji w niniejszym artykule. Celem naukowym podejmowanych rozważań jest ukazanie ewangelizacyjnych założeń obu tych dokumentów. Zadanie to będzie realizowane w trzech punktach: kontekst powstania nowych dokumentów, założenia ewangelizacyjne posługi katechetycznej w oparciu o nauczanie Kościoła i ukazanie konkretnych założeń ewangelizacyjnych nowych dokumentów.

Główne źródła badawcze będą stanowić więc: *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* oraz *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Oba dokumenty promulgowane zostały w 2018 roku. Dla uzyskania tła badawczego źródłami będą także inne dokumenty zarówno

¹ Termin „nowe dokumenty programowe” oznacza: „Podstawa Programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce” oraz „Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach”. Oba promulgowane w 2018 roku.

² J. Ratzinger, *Nowa Ewangelizacja*, w: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/inne/ratzinger_ewangelizacja.html [dostęp: 20.05.2019].

Kościół powszechnego, jak i lokalnego w Polsce. Z uwagi na nowość podejmowanego zagadnienia nie ma jeszcze opracowań i analiz naukowych tych dokumentów. Tym bardziej wydaje się potrzebne i uzasadnione podjęcie analizy wybranego zagadnienia.

Powstanie nowych dokumentów

8 czerwca 2018 roku w Janowie Podlaskim na 379. Zebraniu Plenarnym Konferencji Episkopatu Polski biskupi zatwierdzili nową *Podstawę programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*³. Adresatami tego dokumentu są przede wszystkim twórcy programów nauczania religii. Intencją autorów było również to, aby do tego dokumentu sięgali także katecheci. To oni, bazując na własnym doświadczeniu i odczytywaniu specyfiki swojej posługi, mogą właściwie stawiać wymagania edukacyjne, programować korelacje oraz poszukiwać dróg interdyscyplinarnych w prowadzeniu do wiary⁴.

Celem *Podstawy programowej katechezy* jest stworzenie ram, które zagwarantują pewną jedność katechetyczną na terenie całego kraju. Autorzy tego dokumentu kierowali się także intencją zapewnienia integralności edukacyjnej na poziomie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej⁵.

Nowy dokument został opracowany w oparciu o wytyczne ogólnej podstawy programowej przygotowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Zatwierdzona przez Episkopat *Podstawa programowa katechezy* jest treściowo skorelowana z wymaganiami, jakie stawia obecny system edukacyjny w Polsce. Jak podkreśla dyrektor Biura Programowania Katechezy przy Komisji Wychowania Katolickiego KEP ks. Piotr Tomasik, dokument ten uwzględnia wymogi zarówno kościelne, jak i szkolne. Posługuje się także językiem efektów kształcenia⁶.

Każdy z okresów edukacyjnych zawiera następujące wskazania:

- charakterystykę psychologiczną dzieci i młodzieży na danym etapie edukacji;
- podstawę programową nauczania religii (w przedszkolu lub szkole), obejmującą cele katechetyczne, treści, wymagania szczegółowe, postawy, zalecane warunki i sposób realizacji oraz korelację nauczania religii z edukacją szkolną;
- propozycje współpracy środowisk katechetycznych (rodziny i parafii)⁷.

³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018 (dalej: PPK).

⁴ Por. tamże, s. 11.

⁵ Por. tamże, s. 10.

⁶ Por. Katolicka Agencja Informacyjna, *Episkopat przyjął nową podstawę programową katechezy*, w: <https://ekai.pl/episkopat-przyjal-nowa-podstawa-programowa-katechezy/> [dostęp: 20.05.2019].

⁷ Por. PPK, s. 11.

Szybkie zmiany społeczne oraz duże tempo życia prowadzą również do innego postrzegania wartości. Wyzwaniem jest jakość budowanych relacji międzyludzkich, trudności w życiu rodzinnym, wpływy liberalne czy wszechobecny świat wirtualny. Jak podkreśla przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego bp Marek Mendyk, uwzględnienie tych wszystkich wyzwań oraz ewangelizacyjny charakter obecności posługi katechetycznej w szkole były priorytetami przy tworzeniu nowej podstawy programowej⁸.

Teoria dydaktyczna uczy, że: „Tworzenie programu nauczania należy zaczynać od analizy podstawy programowej również dlatego, że poszczególne jej elementy wyczerpują zakres wymagań, jakie ustawodawca przewidział dla ucznia w kolejnych etapach edukacyjnych (w zakresie celów kształcenia i wychowania oraz treści nauczania i osiągnięć ucznia)”⁹. Taka właśnie procedura została zachowana najpierw przez twórców podstawy programowej, a następnie programu nauczania.

W konsekwencji kolejnym dokumentem, który stanowi przedmiot refleksji w niniejszym opracowaniu, jest *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Dokument ten jest praktyczną aplikacją założeń wyznaczonych w podstawie programowej. Został on przyjęty przez Komisję Wychowania Katolickiego w Częstochowie 19 września 2018 roku. To właśnie program nauczania określa to, jakie wiadomości, umiejętności i postawy uczniowie mają przyswoić sobie w sposób trwały¹⁰. Adresatami programu są głównie twórcy podręczników, ale także ci, którzy chcą opracować swój własny program autorski. Cały dokument, podobnie jak podstawa programowa, odzwierciedla podział na okresy edukacyjne zgodnie z założeniami szkolnymi oraz okresami rozwoju ucznia¹¹.

Analogicznie nowa podstawa i nowy program przyjmują nowy podział edukacyjny: trzy etapy po cztery klasy. Pierwszy to klasy I-IV. Jest to cykl przygotowujący do pierwszej Komunii Świętej oraz etap pokomunijny, utrwalający praktykę związaną z sakramentem¹². Drugi etap to klasy V-VIII. Centrum tego okresu jest dalsze oraz bliższe przygotowanie do bierzmowania. Okres ten zakłada wprowadzenie w doświadczenia mistagogiczne¹³. Trzeci etap to klasy szkoły ponadpodstawowej. To okres budowania właściwej świadomości chrześcijańskiej. Doświadczenie wolności, wiary, nadziei i miłości ma poprowadzić młodzież do dojrzałej postawy wiary¹⁴.

⁸ Por. tamże.

⁹ P. Mulkowski, *Program nauczania*, w: *Program nauczania w rzeczywistości szkolnej*, red. T. Kossyra-Cieślak, Warszawa 2009, s. 39.

¹⁰ Por. C. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2000, s. 65.

¹¹ Por. Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa 2019, s. 9-10. (dalej: PNR)

¹² Por. PPK, s. 29-50; PNR, s. 39-82.

¹³ Por. PPK, s. 53-93; PNR, s. 85-157.

¹⁴ Por. PPK, s. 97-138; PNR, s. 159-352.

Oba dokumenty zakładają również dodatkowo katechezę realizowaną w okresie przedszkolnym. Podstawa programowa zawiera także wytyczne do katechizacji w szkołach specjalnych¹⁵.

Ewangelizacyjny paradygmat katechezy

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce wydane w 2001 roku, powołując się na *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, stwierdza, że katecheza jest jednym z podstawowych elementów procesu ewangelizacji (rozumianej w szerokim kontekście). Prowadzi do dojrzałej wiary i wprowadza w życie chrześcijańskie¹⁶. Polskie *Dyrektorium* stwierdza także, że „jeżeli więc za dokumentami Urzędu Nauczycielskiego Kościoła przyjmiemy, że katecheza jako część procesu ewangelizacji jest zarówno kształceniem, wychowaniem, jak i wtajemniczeniem, pozostaje dla odpowiedzialnych za katechezę takie jej przystosowanie, aby w rzeczywistości polskiej został wypełniony postulat Kościoła o komplementarności szkolnego nauczania religii i katechezy parafialnej, szczególnie w tym, co dotyczy chrześcijańskiego wtajemniczenia i ewangelizacji, które to funkcje jedynie częściowo mogą być zrealizowane w szkole”¹⁷. W dalszych akapitach *Dyrektorium* mówi także o zmieniającej się sytuacji społecznej, politycznej i duszpasterskiej. Zadaniem natomiast katechezy i osób odpowiedzialnych za nią jest podjęcie tych wyzwań¹⁸. W takim kontekście można stwierdzić, że zarówno nowa podstawa programowa, jak i program w sposób odważny te wyzwania podejmują.

W klasycznym ujęciu terminów ewangelizacja poprzedza katechezę. Doprowadzenie do wiary poprzedza proces jej pogłębiania. Ks. Murawski, odnosząc się do tych terminów, stwierdził, że: „przez katechezę rozumiem głównie tę formę głoszenia czy nauczania orędzia Bożego, która pogłębia wiarę zapoczątkowaną przez ewangelizację i związaną z szeroko pojmowanym procesem wtajemniczenia chrześcijańskiego”¹⁹. Obecny jednak model funkcjonowania katechezy stawia nowe wyzwanie i pytanie, czy możliwe jest wskazanie granic pomiędzy ewangelizacją i katechezą? Czy raczej można już mówić o katechezie ewangelizacyjnej?

W 1980 roku Jan Paweł II pisał, że praktyka katechetyczna musi liczyć się z faktem, „że często pierwsza ewangelizacja nie miała miejsca. Pewna liczba dzieci, ochrzczonych w okresie niemowlęctwa, przystępuje do katechizacji parafialnej bez żadnego wprowadzenia w wiarę, nie kierowana jeszcze żadnym wyraźnym

¹⁵ Por. PPK, s. 139-163.

¹⁶ Por. PDK 13; DOK 60-72; CT 18.

¹⁷ PDK 13; por. DOK 73-76.

¹⁸ Por. PDK 14.

¹⁹ R. Murawski, *Ewangelizacja – katecheza. Świadectwo pierwszych wieków*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 105-106.

i osobistym związkiem z Jezusem Chrystusem, obdarzona jedynie zdolnością do wierzenia, daną im przez chrzest i obecność Ducha Świętego; uprzedzenia środowiska rodzinnego, niezbyt chrześcijańskiego, lub wychowanie w duchu tzw. pozytywizmu, szybko prowadzą do powstania licznych oporów. Dołączyć także trzeba tu dzieci nieochrzczone, których rodzice godzą się dopiero późno na wychowanie religijne. Stąd zdarza się, że z powodów wyżej podanych ich katechumenat w dużej mierze odbywa się w czasie normalnej katechizacji. Również liczni młodzi i dorastający, chociaż zostali ochrzczeni, uczęszczali systematycznie na katechizację i przyjęli sakramenty, wahają się jeszcze długo czy oddać całe życie Jezusowi Chrystusowi, o ile w ogóle pod pozorem wolności nie starają się uniknąć wychowania religijnego²⁰. Choć słowa te zostały zapisane już prawie 40 lat temu to wydają się w sposób precyzyjny charakteryzować współczesną sytuację. Kilka lat wcześniej papież Paweł IV przypomniał całemu światu, że Kościół jako głosiciel Ewangelii zaczyna swe dzieło od ewangelizowania samego siebie²¹. Papież Franciszek podkreśla natomiast, że „nie należy myśleć, że w katechezie rezygnuje się z kerygmy [...] nie ma nic bardziej solidnego, bardziej głębokiego, bardziej pewnego, bardziej treściwego i bardziej mądrego niż takie orędzie²². Papież Franciszek przypomina także, że szkoła „jest nadal istotną przestrzenią ewangelizacji ludzi młodych²³”.

A zatem projektując i realizując współczesny model katechezy należało zatroszczyć się, aby miała ona wymiar ewangelizacyjny²⁴. W poszczególnych punktach i wskazaniach należy dołożyć starań, aby cała posługa realizowana była na drodze dobrej treści, ale również przy odpowiednio dobranych środkach i zaangażowaniu pedagogicznym²⁵.

Kierujący pracami zespołu przygotowującego nową podstawę programową i nowy program ks. prof. Piotr Tomasik podkreśla, że owo działanie i zaangażowanie powinno mieć charakter trwały i organiczny. W całym procesie katechizacji należy unikać działań bazujących jedynie na naturze happeningowej²⁶. Uzupełnieniem tej myśli mogą być słowa papieża Franciszka. Słowa te zostały umieszczone we wprowadzeniu do *Podstawy programowej* i wyznaczają niejako kierunek programowy dokumentu. Papież nawoływał, aby nie podążać „za głosem syren, które nawołują, by z duszpasterstwa uczynić konwulsyjną serię inicjatyw, bez sięgnięcia do istoty ewangelizacji. Niekiedy wydaje się, że bardziej nam zależy na mnożeniu zajęć niż na

²⁰ CT 19.

²¹ Por. EN 15.

²² EG 165.

²³ Franciszek, Posynodalna adhortacja Apostolska *Christus vivit*, nr 222.

²⁴ Por DOK 35-62; J. Kochel, *Wymiar ewangelizacyjny katechezy szkolnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, dz. cyt., s. 41-50; A. Offmański, *Propozycja modelu katechezy ewangelizacyjnej*, w: tamże, s. 27-39.

²⁵ Por. EG 156.

²⁶ Por. Katolicka Agencja Informacyjna, *Episkopat przyjął nową podstawę programową katechezy*, w: <https://ekai.pl/episkopat-przyjal-nowa-podstawa-programowa-katechezy/> [dostęp: 20.05.2019].

byciu otwartym na innych i trosce o ich relację z Bogiem. Duszpasterstwo, któremu brakuje tej troski, staje się jałowe. Nie zapominajmy czynić tego, co czynił Jezus ze swymi uczniami. Kiedy po głoszeniu orędzia Ewangelii, wracali zadowoleni ze swych sukcesów, Jezus wyprowadzał ich na miejsce odludne, aby z nimi przebywać. Duszpasterstwo bez modlitwy i kontemplacji nigdy nie będzie mogło dotrzeć do serca ludzi. Zatrzyma się na powierzchni, nie pozwalając, by ziarno Słowa Bożego mogło się zakorzenić, wykiełkować, wzrosnąć i wydać owoc²⁷.

Dla podsumowania tego punktu można posłużyć się słowami *Dyrektorium katechetycznego Kościoła katolickiego w Polsce*. Dokument ten stwierdza, że „nowa sytuacja, w jakiej znalazła się polska katecheza po roku 1990, powinna budzić i pogłębiać refleksję, że nauczanie religii w szkole jest szansą dla ewangelizacji, ponieważ dla niektórych ochrzczonych, zdystansowanych do wiary, szkolne lekcje religii są jedynym miejscem spotkania z Ewangelią, ze świadkami wiary, jakimi są katecheci i uczniowie głęboko wierzący; jest to też jedyne miejsce, gdzie dzieci i młodzież ze środowisk zdechrystianizowanych mogą usłyszeć głos Kościoła i gdzie dokonać się może wyjaśniające wprowadzenie w liturgię i modlitwę Kościoła²⁸. Wydaje się, że ten właśnie punkt *Dyrektorium* był kluczowym punktem odniesienia do sformułowania treści, które zostały wypracowane w nowej podstawie programowej i nowym programie.

Założenia ewangelizacyjne dokumentów

Oba dokumenty już od pierwszych stron są nacechowane nurtem ewangelizacyjnym. Podstawa, mówiąc o adresatach, dostrzega także zróżnicowanie środowisk katechetycznych w Polsce. Dokument wyraża zatem potrzebę specyficznych potrzeb ewangelizacyjnych w tych środowiskach. To wskazanie otwiera drogę dla różnorodności wyrażonej w programach²⁹.

Założeniem procesu katechetycznego jest to, że osoby, które w nim uczestniczą, są wierzące i posiadają już relację z Bogiem³⁰. Znając jednak współczesną charakterystykę osób obecnych na katechezie³¹, zarówno podstawa, jak i program podejmują wysiłek modelowania katechezy w kierunku ewangelizacyjnym. Nie odnajdziemy jednak w obu tych dokumentach propozycji treści i metod typowych dla działań

²⁷ Franciszek, Przemówienie ze spotkania z uczestnikami międzynarodowej konferencji poświęconej projektowi duszpasterskiemu Ewangelii gaudium, w: <https://kosciol.wiara.pl/doc/2165095>. Franciszek-przestrzega-ewangelizatorow [dostęp: 20.05.2019]; por. PPK, s. 9-10.

²⁸ PDK 57.

²⁹ Por. PPK, s. 10.

³⁰ Por. DOK 61.

³¹ Por. A. Potocki, *Wychowanie religijne w polskich przemianach*, Warszawa 2007.

ewangelizacyjnych. W wielu przypadkach należałoby nawet ukierunkować się na tzw. pierwsze głoszenie³².

Rodzi się zatem pytanie o możliwość połączenia tych dwóch rzeczywistości: Kościoła i szkoły. Zarówno Kościół, jak i szkoła stanowią podmioty nauczania religii. Ewangelizacja w perspektywie Kościoła jest czymś oczywistym³³. Pytanie o ewangelizowanie na terenie szkoły pozostaje natomiast aktualne³⁴. To również okazuje się możliwe o tyle, o ile nie stoi w sprzeczności z prawem oświatowym. Lekcje religii mają być realizowane jako spotkanie z Ewangelią. W tym kierunku zmierzają właśnie nowa podstawa programowa i program³⁵. Lekcja religii przeprowadzona i przeżyta zgodnie z zasadami ewangelizacji stanowi szansę dla wypełnienia misji wychowawczej szkoły³⁶. Chodzi tu zatem o stworzenie warunków swoistego laboratorium wiary i apostołstwa³⁷. Patrząc całościowo, od przedszkola do szkoły ponadpodstawowej, w tym właśnie kierunku idą założenia programowe obu nowych dokumentów³⁸.

Bazując na adhortacji *Evangelii nuntiandi* można wskazać w podstawie programowej i programie konkretne elementy potwierdzające charakter ewangelizacyjny. Należy tu wymienić: świadectwo życia prowadzące do nawrócenia, głoszenie Jezusa Chrystusa, przyjęcie sercem prawdy i pogłębianie jej swoim życiem³⁹. To wszystko ma być realizowane poprzez głoszenie kerygmatu w przełożeniu egzystencjalnym⁴⁰. Dalsza część opracowania będzie polegała na wskazaniu tych cech w obu omawianych dokumentach.

³² Por. R. Murawski, *Ewangelizacyjny charakter katechezy*, AK 1992 z. 498, s. 190.

³³ Por. PPK, s. 124.

³⁴ Por. P. Tomasik, *Możliwości ewangelizacji w szkolnym nauczaniu religii*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, dz. cyt., s. 63-79.

³⁵ Por. PPK, s. 10-11; PNR, 9-10; A. Offmański, *W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Polska katecheza młodzieżowa w latach 1945-2000*, Szczecin 2000.

³⁶ Jak zauważa ks. Piotr Tomasik: „Lekcja religii w tym ujęciu ma za zadanie pomóc szkole w przezwyciężeniu nieuzasadnionych roszczeń państwa, stresogennego charakteru systemu edukacji, braku wartości w relacjach pedagogicznych, rzekomego konfliktu między nauką a wiarą. Pogłębienie wychowawczych zadań szkoły może dokonać się na lekcji religii poprzez wspomaganie szkolnego przygotowania wychowanków do życia, integrację wiary i kultury, internalizację wartości i wydobywanie postaw autentycznych, uczenie tolerancji światopoglądowej, podejmowanie zadań duszpasterskich wobec środowiska nauczycielskiego”. Zob. P. Tomasik, *Możliwości ewangelizacji...*, dz. cyt., s. 70-71.

³⁷ Por. P. Tomasik, *Charakterystyka Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 57-61.

³⁸ Por. PNR, s. 33; 50; 59, 68-69; 79; 85; 102; 159; 175. PPK, s. 49; 80; 124.

³⁹ Por. EN 21-24.

⁴⁰ Por. H. Wrońska, *Możliwości ewangelizacyjne w szkolnym nauczaniu religii*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, dz. cyt., s. 51-61.

a) Nawrócenie

Termin nawrócenie jest terminem wpisanym w wychowanie moralne, które jest jednym z podstawowych zadań katechezy⁴¹. W podstawie programowej ten termin po raz pierwszy pojawia się na etapie klas I-IV – etapie przygotowania do pierwszej Komunii Świętej i pierwszej spowiedzi⁴². Temat nawrócenia jest proponowany także w spotkaniach z rodzicami⁴³. Zagadnienie to jest pokazane w kontekście spotkania z miłością Boga i potrzebą usunięcia grzechu⁴⁴, a w konsekwencji życia w stanie łaski uświęcającej⁴⁵. Każdy kolejny etap edukacyjny pogłębia świadomość grzechu i potrzeby zerwania z nim. Pojawia się zachęta do kształtowania postawy walki ze złem⁴⁶. Jako okres szczególnej troski o nawrócenie proponowany jest czas Wielkiego Postu⁴⁷. Zadaniem katechety jest promowanie życia zgodnego z Ewangelią. W konsekwencji powinna rodzić się motywacja do nawrócenia⁴⁸. Na etapie szkoły ponadpodstawowej powinna pojawiać się u ludzi młodych refleksja i potrzeba dążenia do nawrócenia⁴⁹. Taka postawa powinna być wynikiem refleksji nad przykładami stosowanymi na katechezie⁵⁰. Jako źródło motywacji do nawrócenia wskazana jest także Ewangelia. Człowiek po nawróceniu powinien nauczyć się przeżywać wiarę i odczytywać obecność działającego Chrystusa w konkretnych historiach życia⁵¹.

b) Chrystocentryzm

Kolejną cechą, która przyczynia się do realizacji wymiaru ewangelizacyjnego katechezy jest chrystocentryzm. Cała posługa katechetyczna ze swej natury ma charakter chrystocentryczny. Jezus Chrystus, który jest pełnią objawienia, stanowi centrum, na bazie którego zostają uporządkowane oraz wyjaśniają się wzajemnie wszystkie inne elementy⁵². Jezus Chrystus nie tylko przekazuje słowo Boże, ale sam jest Słowem Bożym. Cała katecheza mówi o Nim i prowadzi do relacji z Nim⁵³.

⁴¹ Por. DOK 85.

⁴² Por. PPK, s. 31 nn; 46.

⁴³ Por. PNR, s. 80.

⁴⁴ Por. tamże, s. 38-39.

⁴⁵ Por. tamże, s. 53.

⁴⁶ Por. PPK, s. 69.

⁴⁷ Zagadnienie to pojawia się na etapie klasy IV w ramach duszpasterstwa katechetycznego w parafii. Por. PNR, s. 82.

⁴⁸ Por. PNR, s. 102.

⁴⁹ Por. PPK, s. 99.

⁵⁰ Por. PNR, s. 177.

⁵¹ Por. PNR, s. 348-349.

⁵² Por. DOK 41; CT 5.

⁵³ Por. DOK 98-100.

Doprowadzić do ewangelizacji to doprowadzić do relacji z Jezusem Chrystusem. Zadaniem katechezy jest pogłębianie tej relacji⁵⁴.

Chrystocentryzm w podstawie programowej i programie widoczny jest już w samej strukturze treści. Całe wprowadzenie w życie religijne, które odbywa się na etapie przedszkolnym, jest ukierunkowane na poznanie Jezusa, wiarę Jezusowi, ufność Jezusowi i pokochanie Jezusa⁵⁵. Katecheza inicjacji w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii, która dokonuje się na etapie klas I-IV, jest zatytułowana *Zaproszeni na ucztę z Jezusem*⁵⁶. Tytuły kolejnych klas potwierdzają ukazanie Jezusa w kontekście ewangelizacyjnego kerygmatu objawiającego człowiekowi Bożą miłość. Klasa I to realizacja tytułu: *Bóg naszym Ojcem*. Klasa II to ukazanie prawdy *Bóg daje nam swojego Syna – Jezusa*. Klasa III, która jest bezpośrednim przygotowaniem do spotkania sakramentalnego z Jezusem, to realizacja słów *Jezus przychodzi do nas*. Klasa IV, której zadaniem jest utrwalanie tej relacji, realizuje temat *Chcę żyć z Jezusem*⁵⁷. Na tym etapie edukacyjnym poprzez ukształtowanie tematów widoczne jest wyraźnie ukierunkowanie chrystocentryczne. To także etap, który poprzez treści prowokuje do ewangelicznego przekazu kerygmatu o Jezusie Chrystusie. Poprzez proste formy i język powinno się rozwijać relacje emocjonalne z człowiekiem i Bogiem. W konsekwencji na tym właśnie etapie powinno nastąpić także ewangelizacyjne nawiązanie relacji z Jezusem⁵⁸.

Na etapie klas V-VIII katecheza mistagogiczna wprowadza w historię zbawienia. Dział ten jest opatrzony tytułem: *Bóg kocha i zbawia człowieka*⁵⁹. Okres ten z racji powiązania z przygotowaniem do bierzmowania jest nacechowany licznymi elementami ewangelizacyjnymi⁶⁰. Na tym etapie szczególne nacechowanie chrystocentryzmem ma program klasy VI. Temat tej klasy to: *Jezus Chrystus nas zbawia*. To koncentracja na osobie Jezusa Chrystusa i Jego zbawczej misji⁶¹.

Katecheza na poziomie szkoły ponadpodstawowej ukierunkowana jest na wspomaganie dojrzewania w wierze. Chociaż chrystocentryzm na tym etapie nie jest dostrzegalny w tytułach, to jest on wyczuwalny w treściach⁶². Katecheza w klasach szkoły ponadpodstawowej ma bowiem wprowadzić w misję Jezusa Chrystusa⁶³.

⁵⁴ Por. CT 31.

⁵⁵ Por. PNR, s. 14-32.

⁵⁶ Por. PNR, s. 7.

⁵⁷ Por. PPK, s. 29-50; PNR, s. 39-76.

⁵⁸ Por. PPK, s. 43-45; H. Wrońska, *Katechetyczny dialog międzyosobowy*, w: *Młodość, historia, teraźniejszość, przyszłość*, red. J. Zimny, Sandomierz 2004, s. 226-243.

⁵⁹ Por. PNR, s. 85.

⁶⁰ Por. P. Mąkosa, *Zadania katechezy szkolnej w przygotowaniu do bierzmowania*, w: *Odkrywanie Ducha Świętego w katechezie gimnazjalistów*, red. A.E. Klich, Kraków 2007, s. 185-196.

⁶¹ Por. PNR, s. 104nn.

⁶² Por. PPK, s. 99-123.

⁶³ Por. PNR, s. 159-160.

Jako podsumowanie i konkretne ukierunkowanie na płaszczyźnie posługi katechetycznej pomocne mogą być słowa ks. Andrzeja Offmańskiego, który stwierdza, że katecheta występuje *in persona Christi*. Katecheza musi więc „mieć charakter świadectwa o zanurzeniu się w Boga, świadectwa o doświadczeniu autentycznie religijnym. Podobnie jak w posłudze Jana Chrzciciela, każdy katecheta winien się umniejszać, aby On (Chrystus) mógł wzrastać i już sam działać w sercach wychowanków – uczestników w katechezie. Ewangelizacja musi więc być chrystocentryczna. W ukazywaniu Chrystusa akcent winien być położony na podkreśleniu Jego boskości, Jego wyjątkowej misji, nie zaś na historyczności osoby Jezusa z Nazaretu”⁶⁴.

c) Rozwijanie wiary

Głosząc światu Dobrą Nowinę o Jezusie Chrystusie, ewangelizacja ma prowadzić najpierw do nawrócenia, a następnie do wiary⁶⁵. Chrystus, który stanowi centrum posługi ewangelizacyjnej i katechetycznej, zaprasza człowieka poprzez nawrócenie do wiary. Sama wiara może być definiowana jako nawrócenie do Jezusa⁶⁶. Nie sposób oddzielić wiary, do której ma prowadzić katecheza, od decyzji pójścia za Jezusem⁶⁷. Katecheza w modelu ewangelizacyjnym pragnie prowadzić człowieka do ciągłego odnawiania się. Skoro wiara jest spotkaniem z Jezusem oraz zakłada stanie się Jego uczniem, to, aby się to dokonało, konieczna jest ewangelizacja. Dalsze, ciągle zaangażowanie, pogłębianie tej relacji jest zadaniem katechezy⁶⁸. Taki sposób rozumowania widoczny jest także w podstawie programowej i programie. Już w pierwszych zdaniach wprowadzenia do podstawy programowej znajduje się sformułowanie: „[...] z tego przenikniętego miłością poznania Chrystusa rodzi się pragnienie ewangelizowania i prowadzenia innych do przyjęcia wiary”⁶⁹. Następne akapity tego dokumentu wyjaśniają intencję katechezy, która ma stać się „drogą wiary każdego ochrzczonego”⁷⁰.

Już od etapu przedszkolnego dokumenty zakładają troskę o wiarę. Bazując na doświadczeniu relacji osobowych z człowiekiem, należy dążyć do budowania i umacniania relacji nadprzyrodzonych. Stąd też postulat, aby wskazywać katechizowanym Boga obecnego, bliskiego i troszczącego się o człowieka⁷¹. Treści

⁶⁴ A. Offmański, *Propozycja modelu katechezy ewangelizacyjnej*, dz. cyt., s. 36.

⁶⁵ Por. LG 16; KKK 846-848; DOK 53.

⁶⁶ Por. AG 13; DOK 53.

⁶⁷ Por. CT 5.

⁶⁸ Por. DOK 53-55; 61; 69; CT 20; DV 5.

⁶⁹ PPK, s. 9.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Por. PNR, s. 13; PPK, s. 19-20.

przewidziane na poszczególne lata katechizacji przedszkolnej mają za zadanie prowadzić do poznawania Boga, ale także do wyznawania w gestach i słowach⁷².

Każdy następny etap jest właściwie podporządkowany trosce o rozwój wiary. Klasy I-IV prowadzą od przypomnienia katechizowanym wartości chrztu, gdzie rodzi się droga wiary, przeżywanej potem w sposób sakramentalny w spowiedzi i Eucharystii⁷³. Etap klas V-VIII, zgodnie z założeniami podstawy i programu, to proces wychowywania w kierunku wiary bardziej dojrzałej. Katechizowany właśnie w tym okresie powinien odkryć znaczenie wiary w swoim rozwoju osobowym. Istotnym elementem na tym etapie jest przygotowanie do sakramentu bierzmowania. Należy dołożyć wszelkich starań, aby ten sakrament był przeżywany jako wsparcie w rozwoju wiary, a nie „nagroda” za dojrzałą wiarę⁷⁴. Etap klas szkoły ponadpodstawowej to dla ludzi młodych czas kształtowania własnej tożsamości, także na płaszczyźnie wiary. Brakuje wtedy jeszcze jednoznacznej postawy wobec dogmatów i Kościoła. Ogólna charakterystyka tego okresu życia człowieka pozwala na sformułowanie celu katechetycznego na poziomie ogólnym, który zakłada: „wspomaganie w osiągnięciu dojrzałości w wierze, ukazanie wiary jako relacji osobowej, integrowanie przyjmowanych treści wiary i dążenie do zgodności postaw z deklarowaną wiarą”⁷⁵.

Na każdym z tych etapów istotnym elementem w trosce o wiarę i osadzenie jej w dynamice życia codziennego są także rodzice i katecheza w ramach duszpasterstwa parafialnego. Jedynie współpraca środowisk wychowawczych, którą zakładają dokumenty, może gwarantować spójny i trwały rozwój wiary⁷⁶. Intencją opisywanych dokumentów jest także takie posługiwanie katechetyczne, które poprowadzi do interdyscyplinarnego dialogu pomiędzy wiarą i różnymi innymi dyscyplinami wiedzy⁷⁷. Także podjęcie korelacji z innymi dyscyplinami dydaktycznymi ma na celu osadzenie wiary w konkretnej rzeczywistości życia chrześcijańskiego⁷⁸.

Zakończenie

Podsumowując to opracowanie, można zastanowić się, co zrobić, aby możliwie najlepiej realizować wytyczne zawarte w podstawie programowej i programie. Swoistą odpowiedź można odnaleźć w słowach ks. Piotra Tomasika, który

⁷² Por. PNR, s. 14-32.

⁷³ Por. PNR, s. 39-40, 41 nn; PPK, s. 27-50.

⁷⁴ Por. PPK, s. 57-58.

⁷⁵ PPK, s. 99.

⁷⁶ Por. PNR, s. 34.

⁷⁷ Por. PPK, s. 11.

⁷⁸ Por. PPK, s. 14; K. Pawlina, *Nowa ewangelizacja w szkole*, Warszawa 1994; P. Tomasik, *Nowe wyzwania dla katechezy i kształcenia religijnego w szkole*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 12 (1999), s. 243-258.

stwierdza, że „nie można narzekać, że szkoła jest antyreligijna, komunistyczna, jeśli nie chce się podjąć trudu pomocy ludziom: i uczniom, i nauczycielom, by stała się ona inna. Nie można narzekać, że religia jest traktowana jako przedmiot marginalny, jeśli sam nauczyciel religii spycha siebie do roli prelegenta prowadzącego jakieś dodatkowe, bliżej nieokreślone zajęcia. Udział w życiu szkolnym jest naszym obowiązkiem wobec środowiska, które bardzo potrzebuje ewangelizacji”⁷⁹.

Podstawa programowa i program mają założenie ewangelizacyjne. Zgodnie z nauczaniem Kościoła, katecheza o charakterze ewangelizacyjnym wyraża się głównie poprzez trzy elementy: wezwanie do nawrócenia, chrystocentryzm oraz wezwanie do ciągłej troski o rozwój wiary. Całości towarzyszy wymiar egzystencjalny nauczania. Jak wykazała analiza badanych dokumentów, wymiar ewangelizacyjny katechezy widoczny jest na wszystkich etapach począwszy od przedszkola do końca klas szkoły ponadpodstawowej. Demonstruje to zarówno układ materiału, jak i dobrane treści oraz proponowane postawy.

Bez wątpienia współczesny system edukacji i kontekst społeczny oraz kulturowy stawiają przed katechezą wiele wyzwań. Postulat ewangelizacyjnego wymiaru posługi katechetycznej jest słuszny i potrzebny. Analizując nowe dokumenty podstawy programowej i programu, wydaje się, że uwzględniają one różnorodność wyzwań. Podstawa programowa i program dają dobre założenia teoretyczne. Kolejnym elementem będzie czas, kiedy oba te dokumenty znajdą swoją konkretną aplikację w podręcznikach. Ostatecznym jednak ogniwem pozostaje żywa relacja pomiędzy katechetą a katechizowanymi. To ostatnie ogniwo w całym procesie ewangelizacji ma znaczenie kluczowe.

Na zakończenie pozostaje wyrazić nadzieję, że oba te nowe dokumenty przyczynią się do tego, że szansa, którą dostaje wspólnota Kościoła, w postaci dwóch godzin katechezy tygodniowo, będzie wykorzystana dobrze. Podstawa i program mogą być źródłem pozytywnego impulsu ewangelizacyjnego. Należy dołożyć wszelkich starań, aby ten impuls był wzmacniany poprzez realizację podręczników oraz zaangażowanie katechetów.

Streszczenie

Tekst podejmuje zagadnienie *Nowe dokumenty programowe a ewangelizacja*. Termin „nowe dokumenty” oznacza: *Podstawę programową katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* oraz *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Oba promulgowane w 2018 roku. Stanowią one główne źródła badawcze. Zadanie to jest realizowane w trzech punktach: kontekst powstania nowych dokumentów, założenia ewangelizacyjne posługi katechetycznej w oparciu o nauczanie Kościoła i ukazanie konkretnych założeń ewangelizacyjnych nowych dokumentów. Zgodnie z nauczaniem Kościoła katecheza o charakterze ewangelizacyjnym wyraża się głównie poprzez trzy elementy: wezwanie

⁷⁹ Tamże, s. 249.

do nawrócenia, chrystocentryzm oraz wezwanie do ciągłej troski o rozwój wiary. Całości towarzyszy wymiar egzystencjalny nauczania. W takim też kluczu jest prowadzona analiza badanych dokumentów.

Słowa kluczowe: ewangelizacja, podstawa programowa, program

NEW PROGRAMME DOCUMENTS VS (VERSUS) EVANGELIZATION

Summary

The Text analyzes the topic of „New Program Documents and Evangelization”. The term „new documents” means: „Basis of the Catechesis Program of the Catholic Church in Poland” and „Program of religious education in the Roman Catholic in kindergartens and schools”. Both promulgated in 2018. They constitute the main research sources. This task is carried out in three points: the context of the creation of new documents, the evangelizing assumptions of the catechetical ministry (based on the teaching of the Church) and the presentation of specific objectives for new documents. According to the teaching of the Church, the evangelizing catechesis is expressed in three elements: a invite to conversion, christocentrys and a invite for constant concern for the development of faith. The whole process should have the existential dimension of teaching.

Keywords: evangelization, core curriculum, religious education program

NUOVI DOCUMENTI DEL PROGRAMMA ED EVANGELIZZAZIONE

Riassunto

Il Testo intraprende la questione dei due novi documenti e Evangelizzazione. Il termine „nuovi documenti” significa: „Base del programma Catechistico della Chiesa cattolica in Polonia” e „Programma di insegnamento della religione Cattolica Romana negli asili e nelle scuole”. Entrambi promulgati nel 2018. Questi due costituiscono le principali fonti di ricerca. Questo compito si svolge in tre punti: il contesto della creazione di nuovi documenti, gli assunti della evangelizzazione del ministero catechetico (basato sull’insegnamento della Chiesa) e la presentazione di specifici obiettivi per i nuovi documenti. Secondo l’insegnamento della Chiesa, la catechesi evangelizzatrice si esprime in tre elementi: una chiamata alla conversione, il cristocentrismo e una chiamata alla preoccupazione per lo sviluppo della fede. Il tutto è accompagnato dalla dimensione esistenziale dell’insegnamento. E proprio in questa luce viene eseguita anche l’analisi dei documenti esaminati.

Parole chiave: evangelizzazione, curriculum di base, programma di educazione religiosa

Bibliografia

Franciszek, Przemówienie ze spotkania z uczestnikami międzynarodowej konferencji poświęconej projektowi duszpasterskiemu Evangelii gaudium, w: <https://kosciol.wiara.pl/doc/2165095>.Franciszek-przestrzega-ewangelizatorow [dostęp: 20.05.2019].

- Katolicka Agencja Informacyjna, *Episkopat przyjął nową podstawę programową katechezy*, w: <https://ekai.pl/episkopat-przyjal-nowa-podstawe-programowa-katechezy> [dostęp: 20.05.2019].
- Kochel J., *Wymiar ewangelizacyjny katechezy szkolnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 41-50.
- Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa 2019.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018.
- Kupisiewicz C., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2000.
- Mąkosa P., *Zadania katechezy szkolnej w przygotowaniu do bierzmowania*, w: *Odkrywanie Ducha Świętego w katechezie gimnazjalistów*, red. A.E. Klich, Kraków 2007, s. 185-196.
- Mulkowski P., *Program nauczania*, w: *Program nauczania w rzeczywistości szkolnej*, red. T. Kosyra-Cieslak, Warszawa 2009.
- Murawski R., *Ewangelizacja – katecheza. Świadectwo pierwszych wieków*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 101-116.
- Murawski R., *Ewangelizacyjny charakter katechezy*, AK 1992 z. 498, s. 181-193.
- Offmański A., *Propozycja modelu katechezy ewangelizacyjnej*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 27-39.
- Offmański A., *W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Polska katecheza młodzieżowa w latach 1945–2000*, Szczecin 2000.
- Pawlina K., *Nowa ewangelizacja w szkole*, Warszawa 1994.
- Potocki A., *Wychowanie religijne w polskich przemianach*, Warszawa 2007.
- Ratzinger J., *Nowa Ewangelizacja*, w: https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/inne/ratzinger_ewangelizacja.html [dostęp: 20.05.2019].
- Tomasik P., *Charakterystyka Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, w: *Katecheza Kościoła w świetle Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, Kraków 1999, s. 57-61.
- Tomasik P., *Możliwości ewangelizacji w szkolnym nauczaniu religii*, *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 63-79.
- Tomasik P., *Nowe wyzwania dla katechezy i kształcenia religijnego w szkole*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 12 (1999), s. 243-258.
- Wrońska H., *Katechetyczny dialog międzyosobowy*, w: *Młodzież, historia, terażniejszość, przyszłość*, red. J. Zimny, Sandomierz 2004, s. 226-243.
- Wrońska H., *Możliwości ewangelizacyjne w szkolnym nauczaniu religii*, w: *Katecheza ewangelizacyjna*, red. P. Mąkosa, Lublin 2010, s. 51-61.